

Kinh tế Sài Gòn

Thời báo

www.thesaigontimes.vn

CƠ QUAN CHỦ QUẢN: SỞ CÔNG THƯƠNG TP HCM

Năm thứ 30 ■ ISSN:0868-3344

Số 12-2020 (1.527) ■ 19-3-2020

Giá: 25.000 ĐỒNG

**BÀI HỌC
KHỦNG HOẢNG
CHUỖI CUNG ỨNG**

Ảnh: NGỌC LINH

**DOANH NGHIỆP
“CỨU GIÁ” CỔ PHIẾU
DU LỊCH... CHẠY DỊCH
THỜI CỦA... BẤT ĐỊNH**

Giải quyết tranh chấp theo EVIPA

Với 66 hiệp định bảo hộ đầu tư và 10 hiệp định mậu dịch tự do song phương và đa phương mà Việt Nam đang đàm phán ký kết và thực hiện, vấn đề giải quyết tranh chấp giữa thương nhân/nhà đầu tư nước ngoài với Chính phủ ngày càng được quan tâm. Với Hiệp định Bảo hộ đầu tư (EVIPA) vừa được Nghị viện châu Âu phê chuẩn, có nhiều điểm lưu ý cần được xử lý thích đáng.

HOÀNG PHƯỚC - LƯƠNG VĂN LÝ (*)

GIẢI QUYẾT TRANH CHẤP TẠI TÒA ĐẦU TƯ

Phương thức trọng tài vụ việc, qua thời gian dài áp dụng, ngày càng bộc lộ nhiều điểm hạn chế, ảnh hưởng đến tính khách quan, chính xác của phán quyết cũng như gây nguy cơ làm suy giảm thẩm quyền quản lý quốc gia của các cơ quan nhà nước. Giải quyết tranh chấp đầu tư bằng Tòa Đầu tư là một phương thức giải quyết tranh chấp mới đang được nhiều quốc gia ủng hộ nhằm thay thế phương thức giải quyết bằng trọng tài vụ việc, vốn thường quy định tại các hiệp định bảo hộ đầu tư trước đây. Hiệp định EVIPA đánh dấu lần đầu tiên Việt Nam quy định phương thức giải quyết tranh chấp này trong một hiệp định bảo hộ đầu tư của Việt Nam.

Hệ thống Tòa Đầu tư tại EVIPA bao gồm tòa sơ thẩm và tòa phúc thẩm. Tòa sơ thẩm có chín thành viên, trong đó ba thành viên là công dân EU, ba thành viên là công dân Việt Nam và ba thành viên là công dân của các nước thứ ba khác. Tòa phúc thẩm có sáu thành viên, gồm hai thành viên là công dân EU, hai thành viên là công dân Việt Nam và hai thành viên là công dân của các nước thứ ba khác. Các thành viên của cả hai cấp tòa sẽ do ủy ban (được thành lập theo EVIPA, gồm các đại diện của EU và Việt Nam để quản lý việc thực hiện EVIPA) bổ nhiệm với nhiệm kỳ bốn năm và có thể tái bổ nhiệm một lần.

Mỗi tranh chấp đầu tư khi đưa đến Tòa Đầu tư sẽ được một hội đồng xét xử của tòa sơ thẩm giải quyết và nếu có kháng cáo, kháng cáo sẽ do một hội đồng xét xử của tòa phúc thẩm

giải quyết. Mỗi hội đồng xét xử (ở cả hai cấp) sẽ gồm ba thành viên và cấu thành từ các thành viên của cấp tòa tương ứng, trong đó một thành viên là công dân các nước thành viên EU, một thành viên là công dân Việt Nam và một thành viên là công dân của nước thứ ba. Thành viên là công dân của nước thứ ba sẽ làm chủ tọa hội đồng. Một ngoại lệ là đối với cấp sơ thẩm, các bên tranh chấp có thể thỏa thuận để giải quyết bằng hội đồng chỉ gồm duy nhất một thành viên là công dân nước thứ ba. Chủ tịch của cấp tòa tương ứng là những người có thẩm quyền chỉ định thành viên trong Hội đồng xét xử. Việc chỉ định được thực hiện trên cơ sở ngẫu nhiên, không thể đoán trước và đảm bảo cơ hội tham gia xét xử ngang bằng cho các thành viên trong tòa.

TRÌNH TỰ KHỞI KIỆN

Để bắt đầu quá trình khởi kiện tại Tòa Đầu tư, EVIPA quy định nhà đầu tư trước hết phải gửi yêu cầu tham vấn đến bên còn lại. Yêu cầu tham vấn phải được gửi trong vòng ba năm kể từ ngày nhà đầu tư biết hoặc phải biết về hành

vi vi phạm và thiệt hại đã xảy ra; hoặc trong vòng hai năm kể từ ngày nhà đầu tư dừng việc khởi kiện tại các hội đồng/tòa án theo pháp luật quốc gia nhưng không quá bảy năm kể từ ngày nhà đầu tư biết hoặc phải biết về hành vi vi phạm và thiệt hại đã xảy ra.

Nếu tranh chấp không được giải quyết trong vòng 90 ngày kể từ ngày gửi yêu cầu tham vấn, nhà đầu tư có quyền gửi thông báo về ý định khởi kiện đến bên kia. Chỉ khi tranh chấp vẫn không được giải quyết trong vòng sáu tháng kể từ ngày gửi yêu cầu tham vấn và ít nhất ba tháng đã trôi qua kể từ ngày gửi thông báo về ý định khởi kiện, nhà đầu tư mới có quyền nộp đơn kiện đến tòa sơ thẩm. Nếu nhà đầu tư không nộp đơn kiện trong vòng 18 tháng kể từ ngày có yêu cầu tham vấn, nhà đầu tư sẽ bị xem là đã rút lại vụ kiện và không có quyền nộp đơn kiện theo cơ chế này.

Trong vòng 90 ngày kể từ ngày nộp đơn kiện, chủ tịch tòa sơ thẩm sẽ chỉ định hội đồng xét xử để giải quyết vụ kiện. Hội đồng xét xử sơ thẩm sẽ ban hành phán quyết tạm thời trong vòng 18 tháng kể từ ngày nộp đơn kiện và

các bên tranh chấp có quyền kháng cáo phán quyết này trong vòng 90 ngày kể từ ngày ban hành. Nếu không bị kháng cáo trong thời hạn quy định, phán quyết tạm thời sẽ trở thành phán quyết cuối cùng và chính thức có hiệu lực.

PHÁN QUYẾT CỦA TÒA ĐẦU TƯ

Một điểm cần lưu ý đối với phán quyết của Tòa Đầu tư là các biện pháp mà Tòa Đầu tư có thể tuyên có phần bị hạn chế. Cụ thể, theo quy định EVIPA, Tòa Đầu tư chỉ có thể ra phán quyết buộc quốc gia vi phạm thực hiện các việc sau: bồi thường thiệt hại và thanh toán tiền lãi; trả lại tài sản cho nhà đầu tư hoặc pháp nhân mà nhà đầu tư sở hữu hoặc kiểm soát. Tòa Đầu tư không được quyền tuyên bãi bỏ các biện pháp có liên quan của quốc gia. Điều này là nhằm đảm bảo nguyên tắc bảo cân bằng giữa việc bảo hộ đầu tư và việc tôn trọng thẩm quyền quản lý quốc gia của các cơ quan Nhà nước, một nguyên tắc mà EVIPA xem trọng và thể hiện xuyên suốt trong tất cả các quy định của EVIPA về giải quyết tranh chấp.

Mặc dù có phần hạn chế về các biện pháp mà Tòa Đầu tư có thể tuyên, EVIPA đánh dấu mốc quan trọng khi quy định khả năng thi hành ngay lập tức các phán quyết của tòa tại quốc gia thành viên mà không cần thông qua các thủ tục công nhận và cho thi hành trong nước. Theo quy định của EVIPA, phán quyết cuối cùng của Tòa Đầu tư sẽ được mỗi bên của hiệp định thi hành như thể là bản án tòa án cuối cùng của bên đó và sẽ không bị kháng cáo, xem xét lại, hủy bỏ... Hiện Việt Nam đang bảo lưu việc áp dụng quy định này đối với các phán quyết cuối cùng mà Việt Nam là bị đơn trong vòng năm năm kể từ ngày hiệp định có hiệu lực. Do đó, trong thời hạn năm năm này, việc công nhận và thi hành các phán quyết cuối cùng của Tòa Đầu tư mà Việt Nam là bị đơn sẽ áp dụng theo Công ước New York 1958.

PHƯƠNG THỨC GIẢI QUYẾT QUA TRỌNG TÀI

EVIPA không có quy định riêng về

tổ tụng trọng tài áp dụng cho tranh chấp giữa nhà đầu tư và chính phủ, trong khi lại có quy định về tổ tụng trọng tài áp dụng cho tranh chấp giữa các chính phủ ký EVIPA và về thủ tục hòa giải áp dụng cho tranh chấp giữa nhà đầu tư và chính phủ.

Đối với phương thức trọng tài áp dụng cho tranh chấp nhà đầu tư-chính phủ, EVIPA chỉ có quy định về quy tắc ứng xử của trọng tài viên tại Phụ lục 8. Về tổ tụng, như nói trên, EVIPA chỉ quy định là khi có yêu cầu Tòa Đầu tư giải quyết bằng phương thức trọng tài, bên nguyên đơn có quyền yêu cầu giải quyết theo Quy tắc phụ trợ ICSID (ICSID: Trung tâm giải quyết tranh chấp về đầu tư) hoặc Quy tắc trọng tài UNCITRAL (UNCITRAL: Ủy ban Liên hợp quốc về Luật Thương mại quốc tế).

Ở đây, cần nhắc lại Việt Nam chưa tham gia Công ước ICSID hay Quy tắc phụ trợ ICSID mà cũng chưa công nhận Quy tắc trọng tài UNCITRAL. Với việc áp dụng và thực hiện EVIPA, nếu được Quốc hội thông qua, Việt Nam sẽ chấp nhận áp dụng và thực hiện Quy tắc phụ trợ ICSID và Quy tắc trọng tài UNCITRAL, chưa phải một cách phổ biến mà chỉ riêng đối với các cuộc tranh chấp với EU, các nước thành viên EU và các nhà đầu tư có quốc tịch các nước EU.

PHƯƠNG THỨC GIẢI QUYẾT QUA HÒA GIẢI

Bên cạnh phương thức giải quyết tranh chấp tại Tòa Đầu tư, phương thức giải quyết thông qua hòa giải cũng được quy định. Một bên tranh chấp có thể yêu cầu giải quyết bằng phương thức hòa giải bất cứ lúc nào trong quá trình giải quyết tranh chấp, bằng một văn bản yêu cầu gửi cho bên kia. Trong yêu cầu, bên yêu cầu có thể dẫn chiếu đến một thỏa thuận hòa giải đã có giữa hai bên hoặc, nếu chưa có thỏa thuận hòa giải, yêu cầu bên còn lại tiến hành hòa giải. Bên nhận yêu cầu phải trả lời trong vòng 45 ngày say khi nhận được yêu cầu.

Hòa giải viên có thể do các bên tranh

chấp thỏa thuận chọn trong vòng 15 ngày kể từ khi bên nhận được yêu cầu hòa giải trả lời đồng ý hòa giải. Hòa giải viên có thể chọn trong số các thành viên của Tòa Đầu tư. Các bên hoặc, trong trường hợp các bên không thỏa thuận chọn hòa giải viên, bất kỳ bên nào cũng có thể yêu cầu Chủ tịch Tòa Đầu tư cử hòa giải viên trong số các thành viên của Tòa Đầu tư mà không phải công dân của Việt Nam hay của các nước thành viên EU.

Quá trình hòa giải bắt đầu khi hòa giải viên được chọn. Các bên sẽ cố gắng hoàn tất quá trình hòa giải trong vòng 60 ngày kể từ khi hòa giải viên được chọn/đề cử. Hòa giải kết thúc khi các bên thỏa thuận hòa giải thành; hoặc khi hòa giải viên thông báo không thể hoặc không cần thiết tiếp tục quá trình hòa giải; hoặc khi một bên yêu cầu chấm dứt.

Quá trình tổ tụng tại Tòa Đầu tư sẽ tạm ngưng khi các bên tranh chấp đã có thỏa thuận hòa giải cho đến khi quá trình hòa giải chấm dứt.

Trong phần liên quan đến giải quyết tranh chấp, dù là tranh chấp giữa các chính phủ hay tranh chấp giữa nhà đầu tư và chính phủ, đối với Việt Nam, có thể thấy một số vấn đề cần xử lý thích đáng: (i) thi hành các phán quyết của Tòa Đầu tư: trước mắt, chúng ta có năm năm ân hạn nhưng để chuẩn bị, năm năm không phải là thời gian dài; (ii) tham gia làm thành viên của Tòa Đầu tư, với các tiêu chí về đào tạo và kinh nghiệm quy định trong EVIPA và đào tạo những luật gia, luật sư Việt Nam để bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp của công dân Việt Nam kinh doanh, đầu tư tại các nước thành viên EU; (iii) phổ biến và quảng bá, thậm chí đào tạo các thương nhân và nhà đầu tư Việt Nam hoạt động tại EU về các quy định và yêu cầu của EVIPA và Hiệp định Việt Nam - EU về mặt dịch tự do; và (iv) tham gia Công ước ICSID và công nhận Quy chế trọng tài UNCITRAL. ■

(*) Công ty Luật GV Lawyers